

“Het Lonnekermeer is mooi door z’n afwisseling en vele doorkijkjes,” zegt beheerder Alexander van der Elst. “Het is ook spannend, er is zoveel gebeurd. Denk aan die twee meren, die zijn ontstaan door zand af te graven. Dat zand is allemaal handmatig afgegraven. Dat moet een helse klus zijn geweest. Dat raakt me elke keer als ik erlangs loop. Maar dat geldt ook voor de schoonheid van de hooimaatjes, de laatste relictten van een oud landbouwsysteem. Door de aanwijzing voor Natura 2000 kunnen we het gebied als een prachtige natuurparel behouden. Je kunt er heerlijk wandelen en van de rust genieten. Een groot contrast met de directe omgeving met woonwijken, infrastructuur en een vliegveld. Benieuwd naar de ingrepen die we deden voor de natuur in het Lonnekermeer? We hebben een mooie wandelroute uitgezet die je langs de highlights van dit afwisselende natuurgebied voert.”

Alexander van der Elst, beheerder

Ontdek hoe natuur zich ontwikkelt na herstelwerk

Afwisselend Landgoed Lonnekermeer

LONNEKERMEER FOTO: MARCO GERRITSEN

Tekst: Frans Bosscher

Landschap Overijssel is trots dat ze acht gebieden beheert die zo bijzonder zijn, dat ze zijn aangewezen voor Natura 2000. In de afgelopen jaren zijn er maatregelen genomen om de natuur te versterken. Hoe heeft dat uitgedaagd? Met een serie artikelen maken we de balans op. In deze aflevering nemen we je mee naar het Lonnekermeer tussen Hengelo, Enschede en Oldenzaal.

Op de rand van het stuwwallencomplex van Oldenzaal ligt Landgoed Lonnekermeer in een landschap dat ontstond in de voorlaatste ijstijd, meer dan 100.000 jaar geleden. Water dat viel op de wallen die door landijs omhoog waren geduwd, kwam in een laagte als kwelwater weer aan de oppervlakte en stroomde via beken weg. In deze laagte ontstond in het begin van de vorige eeuw Landgoed Lonnekermeer, een landgoed van 98 hectare, met meren, beken, vennen, bos en hooimaten.

De heide, hooimaten en vennen hebben in de loop der jaren natuurwaarden gekregen die voor Europese begrippen bijzonder zijn. Daarom is het Lonnekermeer aangewezen voor Natura 2000, het Europese netwerk van natuurgebieden.

Dat brengt de verplichting met zich mee om leefgebieden en hun natuurwaarden te behouden of te versterken. Voor vrijwel alle Natura 2000-gebieden in ons land betekent dat werk aan de winkel. Want verdroging, stikstofneerslag en versnippering eisen hun tol, ook in het Lonnekermeer.

GIBRALTARVEN FOTO: NICO KLOEK

BOOMLEEUWERIK

Boomleeuwerik

De afgelopen vijf jaar zijn in het gebied diverse maatregelen uitgevoerd, die opgeteld de waterhuishouding in het gebied moesten verbeteren. Veel kleine greppels zijn gedempt en de Blankenbellingsbeek is ondieper en breder gemaakt om snelle waterafvoer en daarmee forse inslijting van de beekbodem te voorkomen. Om de verdamping van neerslag te verminderen is ongeveer 6,5 hectare naaldbos (met vooral douglassparren en lariksen) gekapt. Dat bood meteen de mogelijkheden om kleine heideveldjes met elkaar te verbinden. Daardoor is een heideveld van 12 hectare tot stand gekomen.

“Dat pakt goed uit”, zegt ecooloog Jacob van der Weele. “Struik- en dopheide komen goed op. Er is nog wel veel opslag van grove den en ratelpopulier, maar met begrazing door schapen en de vrijwilligers van de werkgroep EnHoe kunnen we dat goed in toom houden. Andere heidesoorten zien we nog niet terug. Maar gelukkig is de bodem hier nooit overhoop gehaald. Het was hei voordat er bos op

kwam. De zaden van bijvoorbeeld veenbies en snavelbies zijn nog aanwezig. Het is een kwestie van tijd dat we die planten weer gaan zien. Over 10 jaar zie je hier weer een mooie gevarieerde heide. De vergroting van de heide heeft er wel al voor gezorgd dat de boomleeuwerik er inmiddels weer broedt.”

Ook bij de historische hooimaten zijn bomen verwijderd. De zure bladeren van de eiken en beuken die in de herfst vallen, zorgen er in combinatie met de verdroging voor dat ruigesoorten als gladde witbol en kropaar de kop op kunnen steken. “De verroeping is nu minder”, aldus Jacob. “Ondanks de droogte in de afgelopen vijf jaar doen de orchideeën het goed. En zoveel als in 2021, toen het relatief nat was, heb ik nog nooit gezien. Ook ruw walstro, blonde zegge en blauwe zegge – waaraan de maten de benaming blauwgraslanden hebben te danken – staan er goed bij. Tegelijkertijd zie ik de diversiteit niet toenemen. Zo mis ik nog de vleeskleurige orchis, blauwe knoop en stijve moerasweegbree.”

MOERASHERTSHOOI FOTO: LOKIE VAN TWEEL

SNAVELBIES FOTO: JACOB VAN DER WEELE

Sliblaag verwijderd

Van de twee plassen op het landgoed, Het Grote Meer en het Kleine Meer, ooit ontstaan door zandwinning voor de aanleg van een spoorlijn, is de kleinste flink onder handen genomen. Nadat hij is drooggelegd is de sliblaag op de bodem weggehaald. Jacob: “Tegelijkertijd zijn de karperachtigen weggevangen. Deze vissen woelen de bodem om, waardoor het water troebel werd. Nu is er meer doorzicht in het water. Datzelfde willen we bereiken in het Grote Meer. Daar wordt in etappes het slib weggehaald met een duwboot. Dat zet de verlanding, veroorzaakt door de massale aanwezigheid van waterlelie en gele plomp, terug.” Schoner water betekent dat in beide meren meer onderwatervegetatie tot ontwikkeling kan komen. En dat is wat de gevlekte witsnuitlibel nodig heeft voor z’n voortplanting. Het Lonnekermeer is in ons land een van de belangrijkste leefgebieden van deze libellensoort. Libellen doen het sowieso goed bij de meren. In totaal zijn er 27 soorten aangetroffen, waaronder glassnijder en vroege glazenmaker. Ook het Gibraltarven is leeggepompt en ontdaan van een dikke sliblaag. “De waterkwaliteit is flink verbeterd”, zegt Jacob. “Er komen alweer zegges en moerashertshooi voor op de oevers. Bomen rondom het ven zijn ook weggehaald, dus is er meer licht. De omstandigheden maken een mooie ontwikkeling mogelijk.”

VROEGE GLAZENMAKER FOTO: MARK ZEKHUIS

Water niet op peil

Al met al is Jacob redelijk tevreden over de staat van de natuur in het Lonnekermeer. “Ik geef een 7. Er is een samenhang die klopt. Vooraf leefde de vrees dat we de zwarte specht en buizerd kwijt zouden raken, maar die zijn er nog. En voor de visarend is het gebied alleen maar aantrekkelijker geworden. Er is zeker ruimte voor verbetering van de waterhuishouding. Het is niet zo dat er meer water in het gebied is. Dat komt ook door de droge jaren. Het grondwaterpeil staat minstens 30 centimeter te laag. Maar in het gebied hebben we alles gedaan wat we kunnen doen. Het gebied heeft potentie, maar dan zal er nog het nodige gedaan moeten worden aan de waterhuishouding in de directe omgeving.”

VILLA LONNEKERMEER FOTO: MARCO GERRITSEN

Natuurparel met rijke geschiedenis

Het Lonnekermeer maakt deel uit van een gordel van landgoederen rondom Enschede en Oldenzaal. De meeste daarvan zijn aangelegd tussen 1880 en 1930, de hoogtijperiode van de Twentse textielindustrie.

Het was Otto Stork die in 1902 Landgoed Lonnekermeer stichtte. Otto Stork had de textieltak van het familiebedrijf overgenomen, zijn neven gingen verder met de machinetak. Op zoek naar een geschikte locatie voor een zomerverblijf viel zijn oog op het natte heideterrein niet ver van Hengelo. Kort daarvoor waren daar twee plassen ontstaan, nadat er zand was afgegraven voor de aanleg van een spoortalud tussen Hengelo en Duitsland. We kennen de plassen nu als het Grote Meer en het Kleine Meer.

Precies tussen beide meren liet Stork een villa in chaletstijl bouwen, ontworpen door architect Karel Muller. Het ontwerp voor het park en de tuin is van landschapsarchitect Leonard Springer. Hij combineerde de formele stijl met rechte lijnen en de landschapsstijl met natuurlijke vormen. Tussen de lange, rechte lanen lagen hooiland en heidevelden. Door in de hoeken bos aan te planten, is een landschappelijk beeld gecreëerd. De familie Stork verkocht het landgoed in 2000 aan Landschap Overijssel, dat ernaar streeft het historische karakter in ere te houden en tegelijkertijd de ecologische waarden te versterken. De oorspronkelijke aanleg is nog altijd goed te herkennen.